

ГЛЮТОНІЧНА МЕТАФОРА В СОЦІАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Метафора (від гр. *metaphora* – перенесення) – найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, схожої з нею за певними параметрами. У системі мовних універсалій метафора набуває особливої ваги в дослідженнях А. Вежицької, С.Г. Шафікова, Н.Б. Мечковської та ін. Глютонічна метафора – це вербалізована когнітивна модель, сферою-донором для продукування якої є поняття галузь їжа/харчування, а сферою-реципієнтом – будь-яка інша предметна галузь, що підлягає образному означуванню, номінуванню, оцінці; свідомо/несвідомо формується й осмислюється в контексті філософських, соціологічних, політологічних, антропологічних, інших гуманітарних знань та є формою ретрансляції культурного досвіду, інструментом артикуляції змістів сучасності.

Глютонія (мовний корпус сфери харчування) у сучасному мовленні виступає джерелом різноманітних метафоричних проекцій на цілий комплекс різноманітних денотатів.

Наприклад, в анропонімічному фреймі глютонічна метафора використовується для зображення: зовнішності людини: *оселедець* (зачіска), *качан*, *ріпа*, *диня*, *макітра* (голова), *м'ясисте* підборіддя, *голодні очі*, *ніс картоплею*, *грушею*, *баклажаном*; *сосиски*, *сардельки* (пальці), *пельмені*, *вареники* (губи), *апельсинова кірка* (целюліт); характеру: *міцний горішок*, *сухар*, *овоч*, *обгортка від цукерки*; *черства*, *гнила* людина; *тримати хвіст морквою*, *лінивий чайник*; поведінки/міжособистісних відносин: *окропом обшпарити*, *плюнути в борця*, *макогона облизати*, *смакувати* ситуацію, *підмаслити*, *підсолодити*, *підливати масла* у вогонь, *кип'ятитися*; *кипіти*; *ковтати* образу, *варити* воду (з кого), *поїдом їсти*, *увійти в смак*, *припасти до смаку*, *серце краяти*, *чаї ганяти*; *умінь/невмінь*: *маком писати* (дрібно); *як горішки*, *насіння лускати* (легко); продемонструвати атракціон *смаків*, *грибна* людина (дегустатор); інтелекту: *нашпигований* інформацією; *каша*, *кисіль*, *вінегрет* у голові; *ковтати* знання, *гризти* граніт науки, *пити нектар* знань; *прожувати*, *переварити* прочитане; оцінки: *неперетравна* інформація; *липкий*, *масний* погляд; *тухлі* стосунки, *солодке* життя, *солодкий* голос, *солоні* жарти, *сальні* залицяння, *ненаситне* кохання, стара *перечниця*; сором *їсть* очі, *злидні заїли*, *смак* убивства.

У сучасному мовленні використовуються як «щойно спродуковані» (ще не зафіксовані словниками) глютонічні метафори, так і фольклорний, словниковий та художньо-літературний метафоричні арсенали. Наприклад, в економічному фреймі використовуються такі метафори з «харчовим» компонентом: інфляція *зжерла* кошти; *ласий* шмат, шматок, шматочок; *капуста*, *зелень* (долари); фірма *проковтнула* конкурента, кидати *кістку*, *сіль* сучасної економіки, ділити шматок *пирога*; кавовий автомат *проковтнув* гроші, банкомат *з'їв* картку, *пожована* купюра, *голодна* дієта (відсутність їжі); у культурному: хоч *куліш*, та *виделкою*; книжковий *фаст-фуд*, *новоспечений* автор, *соковиті* образи, *анетитний* проект, *смачна* книга, погано/добре *приготований* роман, культ *ковбаси*, *смак* домівки, *плід* кохання (дитина), *голубець* – гуцульський танцювальний крок; у зоонімічному: *бички* (назва риби), у собаки хвіст *бубликом*, в *яблуках* (окрас коня), кіт згорнувся *калачиком*, морський *огірок* (назва морської тварини); у фітонімічному: *кашка* (назва рослини); у спортивному: італійська *пательня* (про футбольний матч в Італії).

Глютонічна метафора може використовуватися в темпоративному фреймі: жданики *поїсти* (довго), день *варення*; у метеорологічному: надворі *кваситься*; *каша*, *кваша* під ногами (про підталий сніг), *круп*а сипле (про сніг), *горох* сипле (про град); у предметноцентричному: *банани* (штани, що розширюються до рівня колін і звужуються до низу), *варенка* (тип джинсів), *груша* (форма крісла), *зефір* (бавовняна тканина), *вафельний* рушник, *ложка* для взування, *кухня* (технологія, послідовність певних дій некулінарного характеру); у кулінарному: *яблуко* (частина яловичої туші), *устриця* (частина курячої тушки), *м'ясисті* абрикоси, персики; чорний *рис* (гречка), *ягода* сонця (виноград), *їжа* богів (гриби); *плід* здоров'я (абрикос), *алігаторова груша* (авокадо) тощо; у прецедентних номінаціях/слоганах: *сухий закон*, свято *шлунку*, за царя *Гороха*, Синьйор *Помідор*, *Лимонадний Джо*, «Не гальмуй – *снікерсуй!*», «*Смак бажання* (Корона)», «*Mars. Усе буде в шоколаді!*», «*Sprite. Не дай себе засохнути!*», «*Bounty. Райська насолода*», «*Coca Cola. Найпривітніший із напоїв Землі*», «*Король соусів і соус королів*» (майонез) та ін.

Лінгвістичний аналіз глютонічних метафор, здійснюваний із залученням даних культурології, соціології, психології, історії, дозволяє дійти висновку про можливість використання зазначеного типу метафор для характеристики сучасного стану мови з урахуванням соціокультурних показників. При цьому вибір тих або інших тематичних груп «харчових» метафор відбиває найбільш актуальні тенденції в житті суспільства певного історичного періоду.